

An

SYN HOOG-EDELE

FRANCIS WILLIAM REITZ,

President van di Oranje Vrystaat,
Kampvegter ver di Afrikaanse Taal,
Voorstander van di Afrikaner Bond;

Afrikaner in Hart en Siil,
Steunpilaar ver Reg en Vryheid,
Hoop van onse Nasionaliteit;

Grondlegger van 'n Verenigde Suid Afrika;

*uit ware Hoogagting,
in dankbare Erkentelikheid,
en met beste Wense*

OPGEDRA DEUR

DI SKRYWER.

PAARL, 24 September 1891.

'N GESPREK VOORAF.

“31 Oktober 1517 het Luther syn 95 Stellinge angeplak an di deur van di kerk in Wittenberg.—~~31 Oktober 1890 het di Taalkongres gesit an di Kaap~~, waarop ek jou 71 Stellinge o’er “*Afrikaans ons Volkstaal*” voorgedra het, met di verklaring, dat jy tot jou spyt ni kon teenwoordig wees ni, mar dat jy te enige tyd gewillig is di Stellinge te verdedig, of in ’n publike bespreking, of deur di drukpers.—Het jy op di o’ereenkoms van datums gelet?”

Dit vraag myn vriend D. F. DU TOIT D.F.S.N. ver my, toen ek an di Pêrl kom uit Transvaal, waarvandaan af ek ver hom di Stellinge gestuur het om an di Kongres voor te dra, met di versekering dat ek ten allen tyje bereid is om ons Volkstaal (in watter vorm oek) te help bevorder teen vreemde o’erheersing.

“Né, ek het ni daarop gelet, of daaran gedenk ni; mar seker is dit, dat di Taalkongres di anleiding was, waarom ek di Theses opgestel het, om daarmé by myn afwesigheid di standpunt van ons voorstanders van “*Afrikaans as Volkstaal*” duidelik bloot te lê.”

Dit was omtrent myn antwoord. En daarop sê myn vriend: “Ja, mar di Stellinge is nou al 3 maande voor di publiek, en nimand is nog opgestaan om dit te bestry ni. Dit lyk of ons teenparty dit wil *doodswyg*. Mar ons vrinde van verskillende kante spreek di wens uit, dat jy di Stellinge ver ons nader moet verklaar, toelig, en toepas in ’n boeki.”

“Dit sal ek perbeer, so gou as ek daarvoor kan tyd kry. Mar julle moet ni te veul van my alleen verwag ni. Om di taalwette van ’n taal na te spoor; om dus ’n spreektaal in di vorm van ’n skryftaal te bring; is ni werk van één man ni. In England, Duitsland, Frankryk, België, oral is Vereniginge, wat ten doel het om nog gedurig di skryftaal na di spreektaal te hervorm en daaruit te verryk. Di Taalkongres het di kwessi: wat ons eintlik hiir met *Volkstaal* bedoel, ni wil in behandeling neem ni. Daar is hiir 3 partye:—

1. "Skryf soos jy praat," sê ons.
2. "Nederlandsch als in Nederland," wil andere.
3. "'n Vereenvoudigde Hollans," sê 'n tussenparty.

"Di opgerigte Taalbond werk nou, soos dit lyk, tussen nommer 2 en 3 in. Ver my lyk dit nou, ons moet hulle help so veel as ons kan, want al wat hulle win of behou is ons erfgoed. * Mar ons het *buitendien* 'n grote werk, waarin alle voorstanders van Afrikaans di hande moet ineen slaan. Di werk is:—

1. Ons moet 'n regte Afrikaanse Taalkongres by makeer roep van di eerste en derde klas hiir bo genoem, naamlik van di wat ver Afrikaans en di wat ver eenvoudige Hollans is, om

a. te perbeer of ons ni makeer kan o'ertuige, wi gelyk het ni, en sodoende tot eenheid van doel en strewe te geraak; of, as dit ni kan ni, dan

b. 'n plan ver samewerking te kry tussen di twe partye; en verder

c. as voorstanders van Afrikaans, te o'erwege of di tyd ni gekom is om Afrikaans tot officiële taal erken te kry, in di plek van Hollans; en, so ja, langs welke weg en deur watter middels di doel bes kan bereik worde; en, verder

2. 'n Afrikaanse Taalbond of Taalvereniging op te rig, wat ten doel het di ontwikkeling van ons Volkstaal as skryftaal vollens di spreektaal.

"Daar is 'n groot werk ver ons, as ons ons standpunt wil handhawe. Dit lyk ver my di manier, hoe ons dit moet anvat. Mar in elk geval, daar moet algemene samewerking wees." †

Op di manier geef ek toen meteen an myn vrind wat ek o'er di saak al di tyd gedenk het.

"Kostelik!" sê hy, "kostelik! Mar begin nou mar eers met di boeki. Soos dit klaar is sal ons dit versprei, en dan verder werk."

En daar is meteen di anleiding tot di boeki. Mag dit tot behoud en bevordering van onse diirbare Moedertaal strek!

* Bladsy 78, 81—95.

† Kyk Stelling 46, bl. 93.

I N H O U D .

Stelling I	tot XVI:	Afrikaans ons Taal.—	Bladsy	1 tot	51
„ XVII	„ XXII:	„ „ ^m Moedertaal.—	„	52 „	57
„ XXIII	„ XXVIII:	„ „ ^l Landstaal.—	„	58 „	69
„ XXIX	„ XLVII:	„ „ Volkstaal.—	„	70 „	95
„ XLVIII	„ LIV:	„ „ Skryftaal.—	„	96 „	108
„ LV	„ LIX:	„ „ Bybeltaal.—	„	109 „	115
„ LX	„ LXV:	„ „ Skooltaal.—	„	116 „	123
„ LXVI	„ LXXI:	„ „ Kerktaal.—	„	124 „	126

HINDERLIKE ^{WIT} DRUKFOUTE.

Bladsy	4,	reel 15 van bo,	<i>waarom,</i>	lees <i>waarvan.</i>
„	5,	„ 16 van onder,	<i>zinsbond,</i>	„ <i>zinsbouw.</i>
„	8,	„ 17 van bo,	<i>seek,</i>	„ <i>seek.</i>
„	9,	„ 11 „	<i>French,</i>	„ <i>Trench.</i>
„	16,	„ 9 van onder,	<i>o'er,</i>	„ <i>o'er 5 jaar.</i>
„	18,	„ 3 „	<i>ivers,</i>	„ <i>liwers.</i>
„	37,	„ 2 van bo,	<i>gestrou,</i>	„ <i>getrou.</i>
„	55,	„ 15 „	<i>vrou,</i>	„ <i>bron.</i>
„	62,	„ 3 „	<i>uit,</i>	„ <i>net.</i>
„	62,	„ 11 „	<i>onhoutsnek,</i>	„ <i>ouhoutsnek.</i>
„	63,	„ 19 „	<i>ophalen,</i>	„ <i>ophaler.</i>
„	64,	„ 7 van onder,	<i>nuwer Wetse,</i>	„ <i>nuwerwetse.</i>
„	64,	„ 5 „	<i>ons,</i>	„ <i>oue.</i>
„	74,	„ 7 „	<i>Eschulus,</i>	„ <i>Aeschylus.</i>
„	86,	„ 10 „	<i>ombreng,</i>	„ <i>ombuig.</i>
„	90,	„ 14 van bo,	<i>geleerde,</i>	„ <i>ongeleerde.</i>
„	103,	„ 12 „	<i>Foroaster,</i>	„ <i>Zoroaster.</i>
„	105,	„ 15 van onder,	<i>verstand,</i>	„ <i>versmaat.</i>
„	109,	„ 10 „	<i>dit,</i>	„ <i>di.</i>
„	101.	Verkeerde gedig geplaas.		

AFRIKAANS ONSE VOLKSTAAL.

✱ 71 ✱ STELLINGE, ✱

DEUR

S. J. DU TOIT,

(Voorgedra op di Taalkongres, gehou an di Kaapstad
op 31 Oktober 1890).

AFRIKAANS AS TAAL.

1. 'n Taal is 'n *organise*, ni 'n *meganise* ding ni; iits wat *gebore*, mar ni *gemaak* word ni; iits wat altyd *groei*, en nooit *kant-en-klaar* is ni.
2. Di Taal is 'n portret van di gees en lewe van 'n volk, di afspiegeling van di karakter en verstandsonwikkeling van 'n nasi.—(DA COSTA).
3. Dus kan di Taal ni *meer* of *minder* ontwikkel wees as di volk wat dit praat ni; en kan dus by di ontwikkeling van 'n nasi ni agterbly ni, mar oek ni vooruit wees ni; hulle bly altyd gelyk.—(President REITZ).
4. Di Taalkunde is weer 'n portret van di Taal. Daar kan dus wel 'n Taal bestaan sonder Taalkunde, mar gen Taalkunde sonder Taal ni. Eers Taal, dan Taalkunde.—(ROORDA).
5. Di Taal self is di hoogste wetgewer. Dus kan jy gen taalreels an 'n Taal voorskrywe ni, jy moet dit an di Taal ontleen. Di Skryftaal moet di Spreektaal volg, ni omgekeer ni.
6. Di vaste wet deur alle tale in alle eeue gevolg is vereenvoudiging, deur wegwerping van hinderlike buigingsvorme en uitgange, waardeur di taal bruikbaar word ver gemaklike.

uitdrukkings van gedagtes. Op di maniiir is di Germaanse tale veel eenvoudiger as di oue Indo-Germaanse taalstam waaruit hulle gespruit is; en is Hollans weer eenvoudiger as Duits, en Engels as Hollans, sodat Engels amper gen buigingsvorme o'ergehou het ni.—(MAX MÜLLER).

7. Di menigvuldigheid van buigingsvorme is dus gen bewys van di voortreflikheid van 'n taal ni. Di Boesman- en Nama-kwataal byv. het meer vorme ver di voornaamwoorde as enige Europése taal wat nog gepraat word.—(Dr. BLEEK).

8. Di Afrikaanse taal het di vaste wet van vereenvoudiging gevolg en toon daarin 'n buitengewoon gesonde ontwikkeling; dit blyk uit beoördeling van onse taal na syn vorm en inhoud.—(Dr. BRILL.)

9. 'n Taal kan beoordeel worde na syn *inhoud* en na syn *vorm*, vollens syn *woordeskat* en syn *taalreels*. By di eerste kom in anmerking di suiwerheid, kortheid, rykdom, sagtheid (welluidenheid, en by di twede di eenvoudigheid, reelmatigheid en eenvormigheid.

10. Wat *suiwerheid* angaan is di Afrikaanse taal vandag di suiwerste tak van di oue Germaanse of Dietse taalstam, waaruit soveule nuwe tale gespruit het.

11. Dat Afrikaans in *kortheid* uitmunt sal wel nimand ontken ni.

12. In *rykdom* behoef Afrikaans oek ni agter te staan ni, want ons het di hele ryke Germaanse taalskat om uit te put en di Afrikaner het syn praktise aard getoon om uit di skat ruim te put en di woorde ver syn doel te gebruik.

13. Wat *sagtheid* angaan het di Afrikaner in di uitspraak van Hollanse woorde, waar dit ver hom moeilik of hard was, di anstotelike letter versag of weggegoi.—(Dr. BRILL.)

14. In *welluidenheid* munt Afrikaans veral vèr uit, vollens di beginsels daarvoor vasgestel in di algemene spraakleer en vergelykende taalkunde. Di twe hoofvereistes is menigvuldigheid en verskeidenheid van klanke, terwyl menigvuldigheid van medeklinkers 'n taal hard en gedurige herhaling van diselfde klanke 'n taal eentonig maak.

15. Nou van di Woordeboek na di Spraakkuns. Wat di vorm angaan het di Afrikaner di grootste *eenvoudigheid* en *reelmatigheid* in toepassing gebreng.—(Dr. BRILL.)

16. Mar veral seer opmerkelyk is di *eenvormigheid* van di Afrikaanse Taal. Gen dialekte bestaan hiir soos byv. in Holland, waar di bevolking van een stad di van 'n andere stad ni verstaan ni. Van Tafelberg tot Soutpansberg praat di Afrikaner een taal.—(Dr. BRILL).

AFRIKAANS AS MOEDERTAAL.

17. Tereg spreek ons van *Moedertaal* en *Vaderland*: di land is deur di vaders verwerf tot 'n erfdeel ver hulle seuns, mar di taal word deur di moeders an di kinders geleer en so in stand gehou.

18. Ver behoud van di moedertaal is dus veral nodig te waaker di opvoeding van di toekomstige moeders.

19. Di Engelse Meisiis-skole in ons land is di listigste en gevaarlikste anslag teen ons Moedertaal; dit verdring ons taal in di huisgesinne en vergiftig di fontein van ons nasionaliteit.

20. Daarom begin nou in di laaste tyd di Engelse taal in ons huise in te dring en Engelse woorde ons taal te ontsiir.

21. Daar is mar een Moedertaal—di taal van ons hart—waarin 'n kind di eerste indrukke ontvang.

22. Di opdring van 'n vreemde taal en onderdruk van di Moedertaal kan ni anders as nadelig werk op di nasionaliteitsgevoel ni.

AFRIKAANS AS LANDSTAAL.

23. Afrikaans is di taal van di massa van ons bevolking deur di hele Suid Afrika.—(Hoofdreger DE VILLIERS.)

24. Di taal ontwikkel sig vollens landsaard en volksbehoefte.

25. Mar di Landstaal wortel oek in di geskiedenis van 'n volk.

26. Di o'ergang hiir van Hollans tot Afrikaans is gelyk an di o'ergang van Angel-Saksiis tot Engels in Engeland. (*Zuid Afrikaan*). Dis inderdaad opmerkelyk watter o'reenkoms daar bestaan tussen Engels en Afrikaans wat angaan di manier waarop di geskiedenis van di nasi sig in albei gevalle op di taal afgedruk het.—(President REITZ.)

27. Deur syn maklikheid om te leer en syn diinstigheid ver ons land is Afrikaans di ware Landstaal ver alle volksklasse,

di band van veréniging en samewerking, sowel ver Engelse en ander vreemde nasi is wat hiir kom as ver di kleurlinge hiir in di land.

28. Di Landstaal het 'n belangrike verhouding tot di toekomstige ontwikkeling en welvaart van di inwoners —(Hoofregter DE VILLIERS.)

AFRIKAANS AS VOLKSTAAL.

¶ 29. Di Taal is di Volk en di Volk is di Taal. Waar 'n *volk*, 'n *nasionaliteit* is, daar sal 'n *taal* wees. Taal en letterkunde hang onverbreklik same met nasionaliteit. Albei groei same op.—(Dr. BRILL.)

30. 'n Volk syn taal te ontrowe (op watter manier oek) is in stryd met di volkereg, want daardeur strem jy di nasionale ontwikkeling en ontroof so'n nasi di voertuig van syn gedagte en di wysheid van syn voorvaders, uitgedruk in sinspreuke, spreekwoorde, ens.

31. Daarom laat 'n volk sig oek ni lig syn taal ontnem ni. Byv. in Wallis en Skotland is baing mense wat gen Engels spreek of verstaan ni. In Canada spreek 'n deel van di bevolking net Frans. In Elsas praat di boere Duits, hoewel hulle 200 jaar onder Franse bestuur gestaan het.—(Hoofregter DE VILLIERS.)

32. Di boerebevolking hou di meeste vas an di volkstaal; dus sal dit lank duur en swaar gaan om Afrikaans hiir te verdring, want ons bevolking bestaan mees uit boere.—(Hoofregter DE VILLIERS.)

33.—Totdat di Afrikaanse taalbeweging begin het was ons volk so goed as doofstom, want in gen een van di twé heersende tale, Hollans en Engels, kon hulle sig uitdruk ni; daarom moes hulle swyg op publike plase en in nuwsblaje.

34. Daarom kon di Engelsman en Hollander ons so maklik o'erheers—hoewel ons in natuurlike verstand hulle eer vooruit as agteruit is,—omdat hulle in *ons* land *hulle* taal gebruik, en ons taal nog ni erkend word ni.

35. Engels en Hollans het dan oek albei 'n bepaalde vijandige houding angeneem teen Afrikaans, en di jonge taal moes stry teen di twé gevestigde magte.—(Dr. BRILL.)

36. Dis egter puur verniit om Hollans in Suid Afrika te wil herstel. Alle pogings daartoe was nog 'n mislukking.— (Dr. CHANGUION.)

37. Hollans,—hoewel dit alles *voor* sig had in Staat, Kerk en Skool,—verliis dit tog dageliks meer teen Afrikaans, wat tot nog toe alles teen sig had.

38. Self Hollanders wat hiir kom woon, leer Afrikaanspraat en hulle kinders leer makliker ons sagte as hulle harde taal.—(Hoofregter DE VILLIERS.)

39. Di voorstanders van Hollans in Suid Afrika is dus di manne van *agteruitgang* en di voorstanders van Afrikaans di ware manne van *vooruitgang*.

40. Di Afrikaanse taalbeweging is dus prysenswêrdig selfs ver manne wat ni daarmé samegaan ni, ver so vèr dit diin om verstand en hart te tref van duisende ver wi gen andere taal verstaanbaar is ni.—(Hoofregter DE VILLIERS.)

41. Rede ver vyandskap bestaan daar ni, want waarom kan ni twé tale naas makaar bestaan in een land ni? Dis mar di vraag of Afrikaans of Hollans sal bly bestaan naas Engels.

42. Dis di plig van almal wat teen di algeméne o'erreersing van Engels in Suid Afrika is, om same te werk tot behoud van di Volkstaal, hoewel hulle onderling verskil angaande di vorm.

43. Afrikaans het meer geskikheid daartoe, en oek meer lewenskrag teeno'er Engels hiir in Afrika as Hollans.—(Hoofregter REITZ.)

44. Afrikaans het sig dan oek nooit vyandig getoon teen Hollans ni, mar alle pogings tot behoud van Hollans teeno'er Engels ondersteun, in di o'ertuiging dat Hollans hiir tog di erfdeel is van Afrikaans.

45. Ondersteuning van di Afrikaanse taalbeweging is dus plig van elke ware Afrikaner, en meteen 'n toetsteen ver di waaragtigheid van syn patriotisme.

46. Hoe eerder Afrikaans as offisi'ële taal erkend word,—waar Hollans dit nou nog is, en waar Engels te vèr di oppergesag aangeneem het,—hoe voordeliger ver di ontwikkeling van 'n eie Afrikaanse nasionaliteit.

47. Di verwagting van 'n eie nasionaliteit, 'n eie beskawing, 'n eie letterkunde, hiir in Suid Afrika (gekoester deur onse

edelste en geleerdste manne) is dus glad ni 'n ydele droombeeld ni, mar 'n heerlike ideaal ver Jong Suid Afrika!—(Dr. BRILL.)

AFRIKAANS AS SKRYFTAAL.

48. 'n Taal is voertuig ver gedagte-wisseling wedersyds; om te *praat* sowel as om te *hoor*, om te *skrywe* sowel as om te *lees*.

49. Di Afrikaanse taalbeweging het dus *skryf*lus net so seer opgewek as *lees*lus, by 'n bevolking wat vroeger amper ni geskrywe of gelees het ni.

50. Di Afrikaanse taalbeweging het verder di proef gelewer dat ons taal seer geskik is ver digkuns sowel as ver prosa, ver letterkunde op ider gebiid.

51. “Di Skryftaal moet trag om van vreemdighede vry te bly en moet sig verder altyd vernuw (regeneere) uit di Spreektaal.”—(HEYSE.)

52. Di gesonde reel: “Skryf soos jy praat” het di voorstanders van di Afrikaanse taalbeweging trou gevolg; en di boeki “*Di Eerste Beginsels van di Afrikaanse Taal*” het di bewys gelewer hoe maklik ons taal onder reels te bring is.

53. Taalreels van 'n ander taal te ontleen en an 'n landstaal op te dring is 'n verswarende en knellende juk. Mar so is vele vorme van di Romaanse tale opgeneem in di Taalkunde van di Germaanse tale, byv. in Hollans. Di juk goi Afrikaners nou eenvoudig weg en groei ongehinder op in di vrye natuur.—(ROORDA.)

54. Deur Afrikaans te beoefen as skryftaal, goi ons di Hollandse letterkunde ni weg ni; di Afrikaner wat goed syn eie taal kan lees en skrywe, sal met meer vrug Hollans lees as di wat dit ni kan ni. (Hoofregter DE VILLIERS.) Sodra ons 'n eie letterkunde het, waarin sig ons nasionale bewussyn afspigel, toon ons 'n nasionale ontwikkeling kragtig genoeg ver 'n eie beskawing. Mar solank as ons by Holland ter mark moet gaan ver geestesprodukte en alles daar moet gaan leen, praat ons verniit van 'n eie nasionaliteit.—(Dr. BRILL.)

AFRIKAANS AS BYBELTAAL.

55. Di Bybel is by uitnemendheid 'n volksboek, oorspronkelyk geskrywe in di volkstale.

56. Di Bybelvertaling was by di meeste volke di middel om di volkstaal tot meerdere ontwikkeling en eenvormigheid te bring.

57. Di Bybel is di beste volksbeskawer, en het veral ver ons volk bisondere waarde as volksboek.

58. Di geskiedenis leer dat byna by elke nasi, wat di Bybel in syn taal gekry het, 'n sekere mate van geestelike opwekking en sedelike veredeling plaas gevind het,—seker 'n bewys van goddelijke goedkeuring van Bybelvertaling in alle tale.

59. Ons land het veul o'reenkoms met Palestina, daarom sal di Bybel in Afrikaans ver ons veul verstaanbaarder en kragtiger wees.

AFRIKAANS AS SKOOLTAAL.

60. Di moedertaal is di ware middel om di geesvermoens van kinders te ontwikkel, veral by onderwys.

61. 'n Vreemde taal as skooltaal in te voer is geesdoodend, maak di kinders tot ape; leer hulle net om na te praat, soos papegaai, sonder te verstaan wat hulle geleer het.

62. Dit sal veul makliker wees om ons kinders eers hulle eie taal te leer en dan daarin verder te onderwys. Op di manier sal hulle in 1 jaar meer leer as nou in 3, nou hulle eers 'n vreemde taal moet leer, om dan verder daarin onderwys te ontvang.

63. Veral Hollans is ver 'n Afrikaner 'n onleerbare taal. Van 1000 Afrikaanse kinders wat Hollans leer op skool, is skaars 1 wat goed Hollans ken, om dit maklik te kan spreek en suiwer te kan skrywe.

64. Ons meeste kinders het so min tyd om skool te gaan, dat hulle net genoeg van Hollans en Engels leer om dit weer te vergeet, sodat hulle eintlik niks ken ni, terwyl as hulle di tyd in hulle moedertaal onderwys ontvang het, hulle heel wat nuttige kennis kon opgedaan hê ver hulle latere lewe.

65. Di Hollandse leerboekii is ver onse kinders glad ongeskik. Ons moet 'n eie stel leerboekii kry in ons eie taal.

AFRIKAANS AS KERKTAAL.

66. Ons jonge predikante gebruik gen suiwer Hollans op di preekstoele ni.—(Hoofregter DE VILLIERS.)

67. Di kanseltaal is hiir nog enkel Hollans in *vorm*, mar Afrikaans in *gees*, so vèr as dit doel tref.

68. Ons kerkgaande mense verstaan o'er algemeen minder van Hollanse preke as erken word.

69. By kinderpreke moet ons predikante tog Afrikaansgebruik, om di harte van di jeug te raak.

70. Ver sendingwerk onder ons kleurlings is Hollans geheel ondoelmatig.

71. Dit sal ver verstand en hart van di groote meerderheid in ons gemeentes beter wees as lanksamerhand di preektaal sig hervorm na di spreektaal.

